

Στον πυρήνα της συντριβής – «Οι Δούλες» του Ζαν Ζενέ από την Ομάδα Σημείο Μηδέν, Θέατρο Άττις-Νέος Χώρος

Γιώργος Σαμπατακάκης,

4 Μαρτίου 2026

Οι Δούλες του Ζαν Ζενέ αποδείχτηκε ιδανικό υλικό για την Ομάδα Σημείο Μηδέν του Σάββα Στρούμπου, ήδη γιατί το φινάλε των Δουλών οδηγεί σε ένα μηδενικό σημείο: η τελετουργία που υποτίθεται ότι θα ανέτρεπε την εξουσία καταλήγει σε αυτοκαταστροφή, και η επιθυμία για υπέρβαση μετατρέπεται σε αυτοεξόντωση. Αντίστοιχα, αυτό που οδηγεί στο ακραίο αυτό σημείο, δεν είναι τόσο η εγκληματική βία, αλλά η συνειδητοποίηση ότι η εξέγερση δεν μπορεί να στραφεί προς τα έξω, γιατί ο εχθρός έχει ήδη εσωτερικευτεί.

Στο τέλος των Δουλών η δολοφονία δεν είναι απλώς πράξη εκδίκησης ούτε ολοκλήρωση ενός σχεδίου, αλλά η εσωτερική κατάρρευση του ίδιου του τελετουργικού μηχανισμού που στήριζε την ύπαρξη των δύο αδελφών, κι όταν η μία σκοτώνει την άλλη (μέσα στη δομή της τελετουργικής ταύτισης με την Κυρία), αυτό που καταρρέει δεν είναι μόνο ένα πρόσωπο, αλλά ο ίδιος ο καθρέφτης μέσω του οποίου καθεμία υπήρχε. Έτσι, η Κυρία επιβιώνει, η κοινωνική ιεραρχία μένει άθικτη κι αυτό που πεθαίνει είναι η φαντασιακή συνοχή των υπηρετριών. Η μία σκοτώνει την άλλη — και μαζί της σκοτώνει το alter ego, το είδωλο, την προέκταση του ίδιου της του εαυτού.

Η συντριβή εδώ δεν είναι απλώς ψυχολογική, αλλά οντολογική, ακριβώς όπως παρουσιάζεται στη σκηνοθεσία του Στρούμπου, δηλαδή στον πυρήνα της συντριβής (των ηττημένων).

Χωρίς τη μία, αφανίζεται η άλλη.

Χωρίς την άλλη, δεν υπάρχει ρόλος.

Χωρίς ρόλο, δεν υπάρχει ύπαρξη, έτσι όπως αποκαλύπτεται ότι ο «εχθρός» είχε ήδη εγκατασταθεί στο εσωτερικό των δύο δουλών.

Στο πλαίσιο αυτό, η συντριβή της Κλαιρ και της Σολάνζ δεν πρέπει να ερμηνευθεί απλώς ως κοινωνική ή ταξική ήττα. Πρόκειται για μια βαθύτερη, οντολογική ρήξη, κατά την οποία διαλύεται η ταυτότητα που είχε οικοδομηθεί αποκλειστικά μέσα από τον ρόλο της υποταγής. Με αυτόν τον τρόπο, το τέλος του έργου δεν λειτουργεί ως κάθαρση ή λύτρωση, αλλά ως δραματική καταβύθιση στο κενό που αφήνει η κατάρρευση της ταυτότητας, επιβεβαιώνοντας ότι η πιο ισχυρή μορφή εξουσίας δεν είναι εκείνη που επιβάλλεται εξωτερικά, αλλά εκείνη που έχει ήδη γίνει εσωτερική δομή ύπαρξης. Γι' αυτό ακριβώς και η ελικοειδής κλίμακα του σκηνικού της Κατερίνας Παπαγεωργίου έγινε η καλύτερη μεταφορά-μετακίνηση σε μια εικόνα υπαρξιακής συνθήκης ανόδων που οδηγούν μόνο σε καταβυθίσεις.

2. Ο Στρούμπος περιγράφει την παράσταση ως κάτι που «παίζεται στο χείλος της αβύσσου», δηλαδή σε μια οριακή περιοχή όπου η ανθρώπινη ύπαρξη συναντά το τραγικό στοιχείο της ιστορίας. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, οι δούλες δεν παρουσιάζονται απλώς ως θύματα μιας κοινωνικής δομής εξουσίας, αλλά ως μορφές που βρίσκονται σε ένταση ανάμεσα στην υποταγή και την επιθυμία εξέγερσης. Η σκηνή γίνεται με αυτόν τον τρόπο ένας τόπος όπου η ιστορία, η βία και η επιθυμία συναντώνται σε μια κατάσταση ακραίας έντασης και ο σκηνοθέτης υπηρετεί μια προσέγγιση που εστιάζει όχι φυσικά στην ψυχολογική αναπαράσταση, αλλά στην αποκάλυψη βαθύτερων, τραγικών στρωμάτων της ανθρώπινης ύπαρξης. Η σκηνοθεσία κινείται έτσι σε μια «επικίνδυνη ζώνη», ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, εκεί όπου αναδύονται οριώδεις μορφές που αποκαλύπτουν αντιφάσεις και σκοτεινές τους ενορμήσεις (με χέρια σαν προσωπικές θηλιές και κλαυσίγελους σαν θρηνητικές νίκες και χαρμόσυνες ήττες).

Η επιλογή να παιχτεί η Κυρία από άνδρα ηθοποιό (τον εξαιρετικό Ντίνο Παπαγεωργίου) με έντονο, σχεδόν τελετουργικά, σαρδόνιο ύφος και μακιγιάζ που παραπέμπει στο ιαπωνικό Καμπούκι, έχει ισχυρή συμβολική σημασία. Πρώτα απ' όλα, η Κυρία δεν παρουσιάζεται ως συγκεκριμένη κοινωνική γυναίκα ή ως ένα ατομικό πρόσωπο, αλλά ως μορφή εξουσίας, γεγονός που αποκαλύπτει ότι η ταυτότητα της Κυρίας δεν είναι φυσική ή βιολογική αλλά θεατρικά κατασκευασμένη. Αντιστοίχως, η εξουσία

εμφανίζεται ως ρόλος που μπορεί να φορεθεί σαν μάσκα, κάτι που ταιριάζει με το σύμπαν του Ζενέ όπου οι ταυτότητες είναι συνεχώς μεταμφιεσμένες και οι χαρακτήρες λειτουργούν ως θεατρικές μορφές. Έτσι η Κυρία λειτουργεί ως αρχετυπική παρουσία, μια σχεδόν μυθική μορφή που οργανώνει τη σκηνική δράση, και η εξουσία γίνεται ορατή ως θεατρική δύναμη που επιβλέπει και καθοδηγεί το παιχνίδι των δυο υπηρετριών.

Επιπλέον, η παρουσία της Κυρίας στη σκηνή καθ' όλη τη διάρκεια της παράστασης ενισχύει την ιδέα ότι η Κυρία δεν είναι απλώς ένας ρόλος, αλλά μια μορφή εξουσίας που διαπερνά το σύμπαν του έργου. Με αυτή τη σκηνοθετική επιλογή, η Κυρία δεν είναι απλώς ένας χαρακτήρας που εμφανίζεται σε συγκεκριμένες σκηνές, αλλά μια σταθερή αρχή επιτήρησης που οργανώνει όλη τη δράση. Οι δούλες βρίσκονται συνεχώς κάτω από το βλέμμα της, ακόμη και όταν παίζουν το παιχνίδι της μίμησης ή της εξέγερσης. Έτσι, η εξουσία δεν εμφανίζεται μόνο ως κοινωνική σχέση αλλά ως ένα σύστημα που έχει ήδη εσωτερικευθεί—η Κλαιρ και η Σολάνζ μιμούνται την Κυρία, αναπαράγουν τη γλώσσα της και οργανώνουν τη συμπεριφορά τους σαν να τις παρακολουθεί διαρκώς. Ταυτόχρονα, αυτή η επιλογή μπορεί να ενισχύει την ιδέα ότι η Κυρία είναι μια οντολογική παρουσία που υπάρχει ακόμη και όταν δεν βρίσκεται στο κέντρο της δράσης, αν και θα μπορούσαμε να σκεφτούμε πως εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα πατριαρχικό ανδρικό Πανοπτικόν, εκεί όπου επιβιώνουν μόνο τα πεσμένα φύλλα του φθινοπώρου.

Οι τρεις ερμηνευτές διαμόρφωσαν μια έντονη σκηνική τριγωνικότητα που ανέδειξε με σαφήνεια τις διαφορετικές εντάσεις της σκηνοθεσίας. Η Μυρτώ Ροζάκη ως Κλαίρ κινήθηκε με εντυπωσιακή ευαισθησία σε μια απόλυτη ισορροπία ανάμεσα στον υστερικό συγκλονισμό και τη βαθιά εσωτερική συντριβή. Η ερμηνεία της έδινε την αίσθηση μιας ύπαρξης που διαρκώς στροβιλίζεται στο όριο, σαν να σχοινοβατεί ανάμεσα στην επιθυμία για εξέγερση και στην επίγνωση της αναπόφευκτης ήττας.

Απέναντί της, η Έλλη Ιγγλίζ ως Σολάνζ διαμόρφωσε μια διαφορετικής ποιότητας ένταση. Η ερμηνεία της χαρακτηριζόταν από μια κοχλάζουσα ψυχραιμία, μια σχεδόν εσωτερική συσσώρευση δύναμης που εκφραζόταν με ελεγχόμενες εκρήξεις και μια διαρκή αίσθηση απειλής. Η Σολάνζ δεν παραδινόταν στον παροξυσμό, αλλά τον συγκρατούσε μέσα σε μια σκοτεινή, πυκνή ενέργεια, γεγονός που ενίσχυε την αίσθηση ότι κάτω από την επιφάνεια της σκηνικής ηρεμίας υπέβοσκε η ακραία βία.

Στο κέντρο αυτής της σκηνικής δυναμικής βρισκόταν η Κυρία του Ντίνου Παπαγεωργίου, η οποία παρουσιαζόταν με έναν συγκλονιστικά ειρωνικό και ταυτόχρονα δολοφονικό τόνο. Η ερμηνεία του, ιδιαίτερα μέσα από τη στιλιζαρισμένη σωματικότητα και την έντονη επένδυση του κοστουμιού τύπου Καμπούκι, μετέτρεπε την Κυρία σε μια σχεδόν απρόσιτη μορφή εξουσίας. Η ειρωνεία της δεν λειτουργούσε ως ελαφρότητα αλλά ως μορφή ψυχρής κυριαρχίας, ενισχύοντας την αίσθηση ότι η παρουσία της καθορίζει και περιβάλλει ασφυκτικά τον κόσμο των Δουλών.

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν, παραμένοντας συνεπής στις καλλιτεχνικές της αρχές, παρουσιάζει μια σημαντική σκηνική πρόταση, που ξεχωρίζει μέσα σε ένα συχνά προβλέψιμο θεατρικό τοπίο. Μια πρόταση σκηνικής Ασκητικής.